

MEVSiMLiK TARIM iŖŖiLERi iZLEME RÄPÖRÜ

HÜDA PAR
ŖANLIURFA iL BAŖKANLIĐI

— Temmuz 2021 —

Rapor HÜDA PAR Ŗanlıurfa İl Başkanlığından oluŖan bir heyet tarafından 28 Mayıs-07 Haziran 2021 tarihleri arasında Ŗanlıurfadan mevsimlik tarım iŖŖisi olarak alıŖmaya gidenlerin ziyaret edildiği 18 ili kapsayan saha araŖtırmasıdır.

1. GİRİŞ

Güneydoğu Anadolu Bölgesi Dünya Bankası “*Krizler Sonrasında Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluk ile Baş etme*” Araştırma Raporu’na göre Türkiye’deki aşırı yoksulluğun en çok yoğunlaştığı bölgedir. Bölge Türkiye ortalamasının yaklaşık dört katı bir yoksulluk oranıyla mevsimlik tarım işçiliği ile diğer bölgelere geçici insan göçüne sebep olmaktadır.

Günümüzde tüm dünyayı etkisi altına alan küreselleşme ve bu küresel politikalar sonucu uygulanan neo-liberal stratejiler üretim biçimlerini ve üretim politikalarını dünya çapında önemli ölçüde değiştirmiştir. Etkilerini genellikle kırsal alanda hissettiren gelişim ve değişimler Türkiye’de, özellikle de Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde etkili olmaktadır. Bölgelerde yaşayan ve tarımsal faaliyet gösteren küçük üreticiler bu dönüşümlerin sonucu olarak üretim aşamalarından çekilmekte ve varsa sahip oldukları arazileri elden çıkarıp mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmak zorunda kalmaktadır.

Tarımsal yörelerdeki mevsimsel etkiler nedeniyle işgücü arz ve talebi arasındaki farkı kapatmak amacıyla yaşanan hareketlilik olarak tanımlanan mevsimlik tarım işçiliği diğer adıyla mevsimlik göç, ülkenin farklı bölgelerde yetiştirilen çeşitli tarım ürünleri sebebiyle ilkbahar, sonbahar ve yaz aylarında yoğunlaşmaktadır.

Mevsimlik tarım işçiliği hangi gerekçeye dayanırsa dayansın bu tür çalışmanın sürdürülmesindeki temel etken, işçilerin yaşadıkları yerlerde hayatlarını düzgün bir şekilde sürdürebilecek bir gelirden yoksun olmalarıdır.

Şekil 1 Tarlalarda çalışmaya giden mevsimlik tarım işçileri

Türkiye'nin değişik illerinden yaklaşık on ay boyunca yaşadıkları illeri terk ederek Türkiye'de tarım üretimine katkı sunmak amacıyla 1 milyona yakın bir nüfusun mevsimlik tarım işçisi olarak çalıştığı kabul edilmektedir. Şanlıurfa başta olmak üzere Adıyaman, Diyarbakır, Siirt, Batman, Mardin, Şırnak gibi illerden mevsimlik tarım **işçileri** ilkbahardan- sonbahara kadar ki zaman süreci içerisinde **Türkiye'nin farklı bölgelerine çalışmaya gitmektedirler.**

Mevsimlik tarım işçiliği Türkiye'deki güvencesi en az olan ve bununla beraber en çok can kaybının yaşandığı çalışma alanlarından biridir. Bu alanın birçok sorunu olmakla beraber her geçen gün bu sektörün sorunları katlanarak çoğalmaktadır. Bu durumlar sektörün sorunlarına acilen çözüm üretilmesi gerektiği gerçeğini gözler önüne sermektedir.

2. AMAÇ VE YÖNTEM

1.1. AMAÇ

Türkiye'de mevsimlik tarım işçileri üzerine yapılan araştırmalar sektörün büyüklüğüne nazaran oldukça azdır. Konu ile ilgili son yıllarda sayıları artan bir biçimde çalışmalar yapılsa da konuya dair Türkiye kamuoyunun bilgisi oldukça sınırlıdır.

Her yıl Şanlıurfa'dan 300 bin civarında insan mevsimlik tarım işçisi olarak Türkiye'nin dört bir tarafına dağılmaktadır. **Bu rapor, Şanlıurfa özelinde mevsimlik tarım işçilerinin sorunlarını ve bu sorunların çözümüne dair önerileri yerinde ve muhatabından öğrenmek, durumu yerinde gözlemlemek amacıyla hazırlanmıştır.**

Mevsimlik tarım işçiliği, bünyesinde ciddi sorunlar barındıran sosyo-ekonomik bir olgudur. Mevsimlik tarım işçilerinin ulaşım, eğitim, sağlık, barınma, sosyal güvenlik, düşük ücretler, çalışma koşulları ve dışlanma gibi sorunları, ancak trafik kazaları sonucunda ortaya çıkan toplu ölümlerle kamuoyunda gündem olmakta; daha sonra ise unutulmaya yüz tutmaktadır. Bugüne kadar konuyla ilgili tespitler ve tedbirler yetersiz kalmıştır. ***Raporumuz Türkiye'de mevcut olan bu soruna dikkatleri daha da çekmek ve sorunun ortadan kaldırılmasına katkı sunmak hedefini gütmektedir.***

1.2. YÖNTEM

Raporumuza konu olan ailelerin hepsi Şanlıurfa'da ikamet etmektedir. Bu araştırma açısından bir kısıtlama olarak görülse de, konu ile ilgili yapılacak bir ön araştırma ile Türkiye'de tarımda mevsimlik tarım işçilerinin büyük bir kısmının Şanlıurfa'da ikamet etmekte olduğunu göstermektedir. Bu ailelerin büyük bir kısmı için mevsimlik tarım işçiliği tek gelir kaynağıdır denilebilir.

Mevsimlik işçilerin çalışma yerleri, şartları ve hayat standartlarını izleme amacıyla 28 Mayıs-07 Haziran 2021 tarihleri arasında yapılan saha çalışmalarında *Osmaniye, Niğde, Nevşehir, Kırşehir, Yozgat, Afyon, Burdur, Isparta, Denizli, Manisa, Bursa, Eskişehir, Bolu, Ankara, Aksaray, Konya, Adana ve Hatay* olmak üzere toplam 18 il ziyaret edilmiştir. Bu kapsamda 300'üz üzerinde aile ile yüz yüze görüşmeler yapılarak sorunları ve sıkıntıları dinlenmiş, bireylerin soruna çözüm önerileri de not edilmiştir.

Şekil 2 HÜDA PAR Şanlıurfa İl Başkanlığı Mevsimlik Tarım İşçileri İzleme Heyeti tarım işçilerini dinlerken

Mevsimlik tarım işçiliği üzerinde yaptığımız bu araştırmada aile bireylerinin hemen hemen hepsinin işçi olarak ortamda var olduğu görülmektedir. Bu anlamda mevsimlik tarım işçiliği bir hane aktivitesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bundan ötürü araştırmamızda aileden söz etmemiz yerinde olacaktır.

Şekil 3 Tarım işçilerini ziyaret eden HÜDA PAR heyeti

Raporda, HÜDA PAR Şanlıurfa İl Başkanlığı Mevsimlik Tarım İşçileri İzleme Heyetinin elde ettiği ve kayıt altına aldığı veriler kullanılmış, heyetin saha araştırmaları yaparken ve görüşmeler sırasında çektiği fotoğraflar kullanılmıştır.

Şekil 4 Tarlalarda çalışan işçileri ziyaret eden Şanlıurfa HÜDA PAR İl Başkanı Emin ÖZASLAN ve tarım işçileri

2. İZLENİMLER VE GENEL TESPİTLER

Bu rapor mevsimlik tarım işçilerinin sorunlarına bir bütün halinde bakılması gerektiğini, sorunun çözümünün sadece belli bir alandaki iyileştirmeler ile gerçekleştirilemeyeceğini ifade etmektedir.

Memleketimizin önemli sorunlarından biri de hiç kuşkusuz mevsimlik tarım işçilerin yaşadıkları sorunlardır. Her yıl yüz binlerce insan hayatlarını devam ettirdikleri yerlerden uzak şehirlere çalışmak üzere sezonluk işçi olarak gitmektedir. Bu zorunlu ve geçici göç durumu birçok problemi beraberinde getirmektedir. HÜDA PAR Şanlıurfa İl Başkanlığı Mevsimlik Tarım İşçileri İzleme Heyeti tarafından sahada birebir görüşmeler ve izlenimler sonucu bu işçilerin yaşadığı birçok sorun tespit edilmiştir.

2.1. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Karşılaştıkları Sorunlar

a. Ulaşım Sorunları

Bu sorunların ilki mevsimlik tarım işçilerinin buldukları şehirlerden ça-

lışmak üzere gittikleri yerlere intikal ederken yaşadıkları sorunlardır. Bazı işçiler güvenli olmayan araçlarla seyahat etmek zorunda oldukları için trafik kazalarında can vermekte bazıları da yaralanmaktadır.

Mevsimlik tarım işçilerinin bahar ve yaz aylarında özellikle ÷lkemizin Doğu ve Güneydoğu bölgelerinden çalışacakları bölgelere ulaşmak için transit gibi araçları kullandıkları ve ulaşım masraflarını azaltma adına bu araçların kapasitesinin çok üzerinde, adeta istiflenerek yolculuk yaptıkları bilinen bir gerçektir.

Mevsimlik tarım işçilerinin bu yolculukları genellikle aile halinde ve gece kalabalık gruplar eşliğinde, eşya, araç ve gereçleriyle olmakta ve genelde 20-25 kişilik gruplar 17 kişi kapasiteli minibüslerle yolculuk etmektedir. Bu durumda meydana gelen kazalarda ölü sayısı oldukça fazla olmaktadır. Kamuoyuna ve medyaya yansıyan bu kazalar sonrasında alınan geçici tedbirler kısa süre sonra unutulmakta ve sorun olduğu gibi gelecek yıllara taşınmaktadır.

b. Eğitim Sorunları

Mevsimlik tarım işçilerinin eğitim ile ilgili iki temel sorunları bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, tarım sektöründe çalışan işçilerin çalıştıkları bu iş kolları ile ilgili yeterli bilgi ve eğitime sahip olmamasıdır. Tarım sektöründeki hızlı makineleşme, bu alanda çalışan işçilerin de belirli niteliklere sahip olmasını gerekli kılmaktadır. Fakat tarım sektöründe çalışan işçilerin niteliksel gelişimi ile ilgili bir eğitim faaliyetinin olmaması her geçen gün mevsimlik tarım işçilerinin elini daha da zayıflatmakta ve haklarının iyileştirilmesi ile ilgili kalıcı çözümlere ulaşılmasını daha da ötelemektedir.

Mevsimlik tarım işçilerin eğitim ile ilgili bir diğer sorunu da çocuk ve gençlerin örgün eğitiminde yaşanan aksaklıklardır. Sezonluk olarak farklı yerlerde bulunan aileler adeta göçebe hayatı yaşamakta, bu nedenle çocuklar okula gidememekte ve eğitim alamamaktadırlar. Çocuklar, LGS, YKS vs. sınavlara hazırlanamamakta ve çok sayıda öğrenci bu sınavlara girememektedir. Çocukların gün boyu işçi olarak çalışmaları da bedenlen yorgun olmalarına sebep olmaktadır. Bu durumda çocuklar sınav hazırlıklarında yeterli performansı sergileyememektedir.

Şekil 5 LGS'ye hazırlanması gereken çocuklar tarlada çalışıyor.

Mevsimlik tarım işçileri 5-6 ay boyunca tarım alanlarında sürekli yer değiştirmektedir. Mevsimlik tarım işçileri aileleri ve bir kısım akrabalarıyla birlikte göç olayını gerçekleştirdiklerinden dolayı çocuklar okuldan alınarak aileleriyle birlikte erken yaşta çalışma alanlarına gelmekte ve aileleri ile beraber çalışmaktadır. Bu nedenle lise ve üzeri eğitime devam eden çocuklar oldukça az olmaktadır.

Şekil 6 Ortaöğretim ve üzeri okullara devam etmesi gereken ve manevi eğitime ihtiyaç gören çocuk ve gençler tarlalarda aylarca eğitimden uzak bir şekilde çalışmaktadır.

Ayrıca Kur'an-ı Kerim Kursları gibi manevi yönden çocukların gelişimine katkı sunacak imkânların da bulunmaması, çocukları manevi yönden zayıf bırakmakta ve dini eğitim açısından yetersiz kalmalarına sebep olmaktadır.

c. Barınma Sorunları

Mevsimlik tarım işçilerinin barınma ve çalışma ortamı, hıfzıssıhha/sağlığa uygunluk koşullarından ve sağlıklı yaşam ortamlarından çok uzaktır. Mevsimlik tarım işçileri, çoğunlukla tarlalarda, altyapısı olmayan çadır ya da barakalarda elektrik, su, kanalizasyon, çöp toplama imkânları olmadan yaşamlarını devam ettirmek zorunda kalmaktadırlar. Çadırlar, genelde dar ve toprak zemin üzerinde kuruludur. Atık suların çoğu zaman açık alanlara bırakılması, sağlıklı banyo ve tuvaletlerin olmaması, fare, yılan, akrep, kırkayak, sivrisinek vb. böceklerin yaşam ortamında bulunması, sağlıksız içme ve kullanma suyu, sağlıklı saklanamayan ve korunamayan gıdaların durumu, yaşanan ortamın ne kadar sağlıksız olduğunu ortaya koymaktadır.

Çoğu zaman bu çadır alanlarının elektrik ve suyu bile yoktur. Temiz su ihtiyacı yakındaki bir yerden su taşıyarak karşılanmaktadır. Yağışlı havalarda çadırların toprak zemini çamurlaşarak, balçık halini aldığı aileler tarafından belirtilmektedir.

Çalışma alanlarına yakın yerlerde bulunan sulama kanallarında yeteri kadar güvenlik önlemleri alınmamaktadır. Bu durum her yıl mevsimlik tarım işçisi onlarca çocuğun bu kanallarda boğularak ölümüne sebep olmaktadır.

Şekil 7 Adeta bir çadır kenti andıran, işçilerin yaşamlarını zor şartlar altında devam ettirdiği alanlar

Şekil 8 Mevsimlik tarım işçilerinin kaldığı çadırlar

d. Sağlık Sorunları

Mevsimlik tarım işçilerinin yaşadıkları kötü koşullara sahip alanlar, değişik sağlık sorunlarına davetiye çıkarmaktadır. Evsel atıkların toplandığı alanların mevsimlik tarım işçilerinin yaşadığı alanlarda olması, hayvanların çadır alanlarında işçilerin kaldığı alanlarda olması, içme suyu ve temiz su temininin zorluğu gibi sebepler işçilerin ve özellikle çocukların sağlık sorunları yaşamasına neden olmaktadır. Bununla birlikte, yemek yapılan alanların dışarıda olması nedeniyle çeşitli bakterilerin yemeklere karışmasıyla çeşitli hastalıklar da kaçınılmaz olmaktadır.

Mevsimlik tarım işçilerinin barınma ve çalışma koşulları hijyen koşullarından oldukça uzak ortamlarda bulunmaktadır. Genellikle alt yapısı bulunmayan ve toprak zemin üzerine kurulu çadırlarda yaşayan işçiler evsel atık ve atık sular nedeniyle rahatsızlanmaktadır. Korunmasız çadırlarda yaşayan mevsimlik tarım işçileri yılan, akrep, böcek sokmalarıyla zehirlenmelere de maruz kalmaktadır. Dahası on iki saati aşan çalışma süreleri ile işçilerin sıcakta çalışmaktan kaynaklanan sorunları da bulunmaktadır.

İşçilerin buldukları alanların yerleşim yerlerinden uzaklığı ve sağlık güvencelerindeki problemler sağlıklı tedavi olanağını da olumsuz yönde etkilemekte ve hastaların sağlıklı tedavi olabilmelerini engellemektedir.

Mevsimlik tarım işçileri tarımda kullanılan kimyasallara da doğrudan maruz kalmakta ve durum birçok sağlık sorununa davetiye çıkarmaktadır.

Şekil 9 Hasta tarım işçileri sağlıklı bir tedavi ortamından da oldukça uzaktır

e. Yevmiye/Günlük Ücret İle İlgili Sorunlar

Mevsimlik tarım işçilerinin uzun çalışma saatleri ve çalışma koşullarının zorluğuna rağmen hak ettikleri ücretlere kavuşamadıkları belirtilebilir. Zamanında alınamayan ücretlerin yanı sıra cinsiyet ve yaşa göre farklılık gösteren ücretler günlük ücret ile ilgili dengesizlikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca araçlar tarafından işçi ücretleri üzerinde yapılan kesintiler mevsimlik tarım işçilerinin ücretlendirilmesi ile ilgili sorunlar içindedir.

Mevsimlik tarım işçilerin çoğu günlerce günlük yevmiyelerini bile bilmeden çalışmaktadırlar.

f. Sosyal Dışlanma Sorunu

Mevsimlik tarım işçileri çalıştıkları bölgelerde genellikle “öteki” veya “*ya-bancı*” olarak görüldüklerini belirtmektedirler. Bu durum bazen fiziki saldırılara dahi varabilmektedir.

Kültür, eğitim, dil, etnik kimlik farklılıkları bu algıyı beslemekte ve ülkenin doğusunda ve Suriye'nin Kuzeyinde var olan durumlar ortamı daha da gergin hale sokmaktadır.

Bu durumların yaşanmasında iki taraflı ulusçu/ırkçı anlayışların oluşturduğu faşizan çıkışların etkisi de unutulmamalıdır.

g. Sosyal Güvenlik Sorunları

Türkiye’de tarımda çalışan kesime yönelik ilk sosyal güvenlik uygulaması, 1983 yılında kabul edilen 2925 sayılı “*Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu*” dur. Mevsimlik olarak tarım işinde çalışanların isteğe bağlı olarak sigortalı olabilmelerine hak tanıyan bu kanun, tarım işçilerinin işveren katkısı olmaksızın sigortalı olabilmelerini sağlamayı amaçlamıştır. Fakat sigorta primlerinin yüksekliği dolayısıyla uygulamada pek ilgi görmemiştir.

Mevsimlik tarım işçilerinin sigortasız olarak çalışmaları birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Mevsimlik tarım işçileri hem sürekli ikamet yerlerinde hem de gittikleri yerlerde sağlık problemi ile karşılaştıklarında tedavi olmak amacıyla sağlık kuruluşlarından tam anlamıyla faydalanamamaktadır.

Çalışma koşulları oldukça ağır olan mevsimlik tarım işçilerinin yaptıkları iş üzerinden bir sigortaları bulunmaması nedeniyle çalıştıkları süre içerisinde başlarına gelebilecek bir iş kazası, meslek hastalığı ya da ölüm halinde herhangi bir sağlık güvenceleri yoktur. Herhangi bir sağlık güvencesine sahip olabilmeleri için primlerinin ya bir işveren ya da kendileri tarafından ödenmesi gereken mevsimlik tarım işçileri; aldıkları ücretlerin düşüklüğü nedeniyle zorunlu ihtiyaçlarını bile karşılamakta güçlük çekmekte ve dolayısıyla prim ödeyememektedir.

Türkiye’de sosyal güvence anlamında mevsimlik tarım işçileri için yapılmış düzenlemeler olmakla beraber, bu düzenlemeler reel yaşam alanında karşılaşılan zorluklar tam hesap edilmeden yapılmıştır. Mevsimlik tarım işçileri için oluşturulması gereken sosyal güvencelerin işçilerin içinde yaşadıkları şartlar göz önüne alınarak düzenlenmesi gerekmektedir.

2.2. Çocuk Mevsimlik Tarım İşçileri

Tarım sektöründe çalışan kişi sayısının yarıya yakını mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmaktadır. Bu işçilerin de yarıya yakını 18 yaş altı çocuklardır. Mevsimlik tarım işçiliği yapılan alanlar incelendiğinde en fazla karşılaşılan kesim maalesef çocuklar olmaktadır. Çocuk sayısını kadınlar ve daha sonrada yetişkin erkekler takip eder. Bu durum bile mevsimlik tarım işçiliği yapan çocukların sayısal fazlalığını ortaya koyması açısından önemlidir.

Tamamen sağlıksız koşullar altında yaşamlarını sürdürmek zorunda kalan bu çocuklar günde yaklaşık 12 saat boyunca beden güçlerinin çok üzerinde bir gayret sarf ederek çalışmak zorunda kalmaktadırlar. İş Kanunu’na göre “15 yaşını dol-

durmamış çocukların alıştırılması yasaktır. Ancak uygulamada 15 yaş altı binlerce çocuk mevsimlik tarım işçisi olarak aileleriyle birlikte çalışmaktadır.

Şekil 10 Küçük yaşlarda aileleri ile beraber çalışan çocuklar

Şekil 14 Tarlalarda yaşının çok üzerinde işler yapmak zorunda kalan mevsimlik çocuk tarım işçileri

Mevsimlik tarım alanlarında henüz çalışamayacak fakat annelerinin de işçi olarak çalışmasından dolayı tarım alanlarını kendileri için oyun alanlarına çevirmiş binlerce çocuk vardır. Bu çocuklar bu alanlarda temiz ortamdan uzak, her türlü hastalığa davetiye çıkaran bir yaşam sürmek zorunda kalmaktadır.

Şekil 11 Çıplak ayak tarım alanlarında oynayan çocuklar sağlıklı yaşam koşullarından uzak bir hayat sürmektedir.

2.3. Kadın Mevsimlik Tarım İşçileri

Mevsimlik tarım işçiliğinde çocuklardan sonra en zor rol şüphesiz kadınlarındır. Tarlada gün boyu işçi olarak çalışmak zorunda kalan kadınlar bu görevleriyle beraber çamaşır ve bulaşık yıkamak, yemek yapmak, çocuklarla banyo için ilgilenmek, su taşınmak, kalınan yerin temizliği ile ilgilenmek gibi işlerle de meşgul olmak zorundadır.

Mevsimlik tarım yapılan iş alanlarındaki şartlar en fazla çocukları ve kadınları etkilemektedir. Kadınlar sabahtan akşama kadar tarlada çalışmaktadırlar. Tarladan dönünce de yemek yapma, barındıkları yerleri temizleme, çamaşır yıkama vb. işlerle meşgul olmaktadır. Gece yarısına kadar ayakta olan kadınlar, çocuklarıyla da yeteri kadar ilgilenememektedirler. Bu durum uzun sürede çocuklar üzerinde olumsuz etkiler oluşturabilecek bir olgudur.

Şekil 12 Mevsimlik tarım işçisi kadınlar tarlada çalışmak dışında ev işleriyle de meşgul olmak zorundadır.

Tarım işçisi kadınlar zor şartlar altında tarlalarda bebekleri ile beraber çalışırken, küçük yaştaki çocuklar da aynı tarlalarda büyüklerin yapabilecekleri işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır. Aynı zamanda mevsimlik tarım işçisi kadınların yaşadığı ölü doğum oranının yüksekliği çalışma zorluğunu ortaya koyması açısından önemlidir.

Şekil 13 Tarım işçisi kadınlar zor şartlar altında bebekleri ile beraber çalışırken, küçük yaştaki çocuklar da aynı tarlalarda büyüklerin yapabilecekleri işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır.

3. İŞÇİLERİN ŞANLIURFA DIŞINA ÇIKMALARININ SEBEPLERİ

1. İşsizlik
2. Şanlıurfa'da günlük yevmiye fiyatının düşük olması
3. Arazi sahiplerinin tarımsal faaliyet için su bulamaması
4. Arazi ve sulama imkânı olmasına rağmen elektrik, gübre, akaryakıt vb. maliyetlerin yüksek olması
5. Köylerde ikamet edenlerin işleyecek arazilerinin olmaması

1. İşsizlik

Türkiye'nin en genç nüfusuna sahip olan Şanlıurfa'da işsizlik oranı resmi rakamlara göre %25-30 arası gözüktüğü de gerçek hayatta işsizlik bu rakamların çok üzerindedir. İşsizlik, mevsimlik işçi sorununun en temel kaynağıdır.

2. Şanlıurfa'da günlük yevmiye fiyatlarının düşük olması

Günlük yevmiye fiyatları asgari 100-TL olması gerekirken normal şartlarda uygulamada olan fiyat 55-60 TL'dir. Dışarıya giden işçiler ise gittikleri yerlerde 90-100 TL civarında yevmiye ile çalışmaktadırlar. Şanlıurfa'da çiftçilerin büyük bir kısmı Ziraat Odası'nın belirlediği yevmiye fiyatının çok altında rakamlara iş vermektedirler.

3. Arazi sahiplerinin tarımsal faaliyet için su bulamaması

GAP, söz verilen sürede bitiril(e)mediği için sulanabilir arazilerin büyük bir kısmı hâlâ su beklemektedir. Kuru tarım ve yüksek maliyetlerle elde edilen ürünler, yapılan masrafları karşılayamamaktadır. 300 dönüm arazisi olmasına rağmen mevsimlik işçi olarak başka şehirlere giden aileler bulunmaktadır.

4. Arazi ve sulama imkânı olmasına rağmen elektrik, gübre, akaryakıt vb. maliyetlerin yüksek olması

Çiftçi olup üretim maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle köylerindeki tarlalarını bırakıp mevsimlik işçi olan insanların sayısı da oldukça fazladır. GAP kapsamında suya kavuşan yerlerde ise sulama birlikleri arasında ciddi fiyat farkları vardır. Bazı bölgelerde 100 TL olan su bedeli, bir başka bölgede 400 TL civarındadır.

5. Köylerde ikamet edenlerin işleyecek arazilerinin olmaması

Köyde ikamet ettiği halde bir karış toprağı olmayan insanlar vardır. Aynı köyde ikamet eden bazı köylülerin binlerce dönüm arazisi varken kimi köylülerin bir karış toprağı dahi yoktur. Bölgenin sosyo-politik yapısından kaynaklanan bu durum, ciddi araştırmalara konu olabilecek bir gerçektir.

5. İŐŐİLERİN ŞANLIURFA'DA KALMALARI İÇİN YAPILMASI GE- REKENLER VE BAZI ÖNERİLER

1. İŐsizliğı azaltmaya yönelik tedbirler geliştirilmeli ve istihdamı artıracak yatırımlara destek verilmelidir.

2. Organize sanayi bölgelerinde yatırımcılara her türlü kolaylık sağlanmalı ve teşvikler verilmelidir.

3. Organize sanayi bölgelerinde alt yapı parası alınmamalı ve yatırımcı teşvik edilmelidir.

4. Organize Sanayi Bölgesi ve diğer bölgelerde belli bir sayının üzerinde iŐi çalıştıracak olan yatırımcıdan 1 yıl boyunca hiçbir vergi alınmamalıdır.

5. Genç girişimcilere her türlü destek verilmelidir. *Örneğın; Şanlıurfa'nın meşhur biberini iŐleyip katma değeri yüksek bir ürün olan pul bibere (isot) veya biber salçasına çevirerek ihracat yapabilecek genç girişimciler vardır. Bu girişimcilere çalışma ofisleri tahsis edilmeli, tablet/bilgisayar, internet ağı ve ticari yazılım programları gibi hususlarda maddi ve teknik açıdan destek sağlanmalıdır. Girişimci gençler, tarladan aldıkları biberi; isot, biber salçası, kurutmalık vb. Őekillerde iŐlemek üzere ev hanımlarına verebilir, onlar için de bir gelir kapısı oluşturabilirler. Ayrıca elde edilen ürünlerin internet ortamında pazarlanması için çalışmalar yapılmalıdır. Böylece hem girişimciler hem de ürünün iŐlenme aŐamalarında emek sarf edenler kazanacaktır.*

6. Mevsimlik işçiler içerisinde en çok dezavantajlı durumda olanlar ise kadınlar ve çocuklardır. *Bu kesime yönelik de Őöyle bir proje yapılabilir: Köylerde ikamet edenlerden mevsimlik işçi olarak başka yerlere giden aileye 2 tane süt ineğı verilebilir. Bundan elde edilen gelir 2 yıl boyunca evin hanımına verilerek aile bütçesine katkı sunmasına imkân sağlanabilir. 2 yılın sonunda doğan yavrular aileye bırakılarak 2 inek başka bir aileye verilebilir. Bu döngü, her iki yılda bir aynı usulle başka ailelere verilerek devam ettirile-*

bilir. Bu uygulama, birkaç yıl içinde ev hanımlarının küçük çapta bir çiftlik sahibi olmalarına vesile olacaktır. Bu uygulama, işsizlik ve geçim sorununa yerinde ve kalıcı çözümler sunacağı için hayvancılık gelişecek hem aileler hem de memleket kazanacaktır.

7. Mevsimlik işçi olup köyde oturan fakat bir karış toprağı olmayan aileler için Ceylanpınar TİGEM çiftliğinde 50 dönüm arazi yıllık 5 bin TL kira bedeli karşılığında tahsis edilebilir. Bu uygulama ile aileler kiradıkları araziyi işleyerek hem geçimlerini sağlayabilir hem de üretecekleri alternatif ürünlerle memlekete katkı sunabilirler.

8. Ziraat Odasının her yıl belirlemiş olduğu yevmiye fiyatlarının Şanlıurfalı çiftçiler tarafından eksiksiz, tam ve zamanında verilmesi, mevsimlik işçilerin dışarıya gitmesini önleyecektir. Çiftçilerimiz bu konuda çok daha duyarlı olmalıdırlar.

9. Hilvan ve Siverek ilçeleri, barajın hemen dibinde olmalarına rağmen hâlâ oralar için herhangi bir adım atılmamıştır. Kuru tarımın geliri maalesef çiftçilerin masraflarını karşılayamamaktadır. Söz konusu bölgelerdeki sulama sorunlarının giderilmesi için GAP bir an önce bitirilmelidir.

10. Sulama birlikleri arasındaki fiyat farkları ortadan kaldırılmalıdır. En asgari su fiyatı baz alınmalıdır. Batıdaki bölgelerde en ucuz sulama ücreti neyse Şanlıurfada da bu fiyat uygulanmalıdır. Devlet vatandaşına müşteri gözü ile bakmamalıdır. Devletin kendisi de bir ticari kuruluş gibi hareket etmemelidir. Bazı bölgelerdeki sulama maliyetlerini devlet kendisi karşılamalıdır.

11. Çiftçilerin girdi maliyetleri çok yüksektir. Gübre, ilaç, tohum, akaryakıt, elektrik vb. giderler çok pahalıdır. Bazı iş kollarında faaliyet gösterenlerin ve marinalarda yatları olanların kullandıkları akaryakıttan “Özel Tüketim Vergisi” (ÖTV) alınmadığı bilinmektedir. Ancak üreten ve emek sarf eden çiftçiye verilen akaryakıttan ÖTV alınması çiftçiye mağdur etmektedir. Çiftçilerin girdi maliyetlerini düşüren bir tarım politikasına ihtiyaç vardır. Kendi imkânları ile kuyu açan çiftçiler ise yüksek elektrik faturalarının altında ezilmekte ve bu durumda derdini anlatabilecek hiçbir merci de bulamamaktadırlar. İktidar milletvekilleri de bu konuda sınıfta kalmışlardır. 100 dönüm arazi ekip de 130 bin TL elektrik faturası ödemek zorunda bırakılan çiftçi, masraflarını nasıl karşılayabilecek?

12. Mevsimlik işçi olarak seralarda çalışıp maddi imkânsızlık-

tan dolayı sera kurma imkânı olmayanlar için devlet desteği ile 2-3 dönümlük seralar anahtar teslimi yapıp bu ailelere verilebilir. Masrafı da anapara olarak faizsiz 3 yıl sonra geri ödemeli olmalıdır. Bu uygulama ile aileler kendi işlerinin sahibi olacaklar ve anahtar teslimi aldıkları seranın maliyetini 3 yıl sonra çok rahat bir şekilde ödeyeceklerdir.

13. Şanlıurfa'daki bazı çiftçiler iletişimsizlikten dolayı çalışacak ailelere ve işçilere ulaşamamaktadır. Bu gibi durumlar için işçi ve işvereni buluşturacak bir iletişim platformu kurulmalıdır. Ziraat Odası bünyesinde kurulacak bu ağ “*Mobil*” bir uygulama ile telefonlara çok rahat indirilebilir. Ya da e-devlet platformu üzerinden yeni bir uygulama açılabilir. Böylece Şanlıurfa'da işçi arayan çiftçi ile iş arayan mevsimlik işçi çok rahat bir şekilde iletişime geçebilirler.

6. ZORUNLU SEBEPLERDEN DOLAYI MEVSİMLİK İŞÇİ OLANLARIN YAŞAM STANDARTLARININ YÜKSELTİLMESİ İÇİN YAPILMASI GEREKENLER

1. Gidişlerde işçilere koltuk sayısına göre yolculuk yapabilmeleri için harcırah (yol masrafı) desteği verilmelidir.
2. Belirli bölgelerde ‘*Konteynır Kentler*’ kurulmalıdır. Elektrik, su, tuvalet ve banyo ihtiyacı için önceden hazırlıklar yapılmalıdır.
3. Öğrenciler için mobil okul ya da en yakın okula servisle ulaşım imkânı sağlanmalıdır.
4. Yevmiye fiyatları her yıl sezondan önce belirlenmeli ve duyurusu yapılmalıdır.
5. Her il ve ilçede *Mevsimlik İşçi Destek Birimi* kurulmalıdır.
6. Mevsimlik işçilere has, sigorta desteği için uygun fiyatlı bir matrah belirlenmelidir. (Örneğin; kişi başı 200 TL) İşçi çalıştıran çiftçi de bu yükün altında ezilmemelidir.

7. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Mevsimlik tarım işçiliği gerçeği Türkiye’de uzun yıllara dayanan bir olgudur. Tarım sektöründe çalışan kişi sayısının yarıya yakını mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmaktadır. Mevsimlik tarım işçiliğinde çocukların ve kadınların yoğunluğu bu kesimlere ayrıca değinilmesi ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi için ayrıca bir gayret sarf edilmesi gerektiğini gözler önüne sermektedir.

Mevsimlik tarım işçiliği, bünyesinde ciddi sorunlar barındıran sosyo-ekonomik bir olgudur. Mevsimlik tarım işçilerinin ulaşım, eğitim, sağlık, barınma, sosyal güvenlik, düşük ücretler, çalışma koşulları ve dışlanma gibi sorunları gün geçtikçe katmerlenerek büyümektedir. Bu rapor mevsimlik tarım işçilerinin sorunlarına bir bütün halinde bakılması gerektiğini, sorunun çözümünün sadece belli bir alandaki iyileştirmeler ile gerçekleştirilemeyeceğini, sorunun çözümü için farklı birçok alanda çalışmalar yapılması gerektiğini ifade etmektedir.

Rapor, Şanlıurfa özelinde mevsimlik tarım işçilerinin sorunlarını ve bu sorunların çözümüne dair önerileri yerinde ve muhatabından öğrenmek, durumu yerinde gözlemlemek amacıyla hazırlanmış ve bu hedef doğrultusunda çalışmalar yürütülmesi sonucu kaleme alınmıştır. Rapor Türkiye’de mevcut olan bu soruna dikkatleri daha da çekmek ve sorunun ortadan kaldırılmasına katkı sunmak hedefini gütmektedir.

Mevsimlik tarım işçiliği Türkiye’deki güvencesi en az olan ve bununla beraber en çok can kaybının yaşandığı çalışma alanlarından biridir. Bu alanın birçok sorunu olmakla beraber her geçen gün bu sektörün sorunları katlanarak çoğalmaktadır. Bu durumlar sektörün sorunlarına acilen çözüm üretilmesi gerektiği gerçeğini tekrar hatırlatmaktadır.

HÜDA PAR ŞANLIURFA İL BAŞKANLIĞI-Temmuz 2021

